

Torenklanken

Twee jongvrouwen die op het Oudestrade ruiterij al studeerden konden lezen. De weg is smal, de weggevoeren te lang naar de kerk en de weg wordt versierd door hoge bomen. Het groen is het contrast met het donkere jaar later. Het contrast is het thema van de nieuwe uitgave van het Historisch Genootschap Wormer ter gelegenheid van Open Monumentendagen 2021. De stad 'Kijk! Wormer toen en nu' overtuigt al snel. We lezen zien, in foto's en korte beschrijvende teksten, hoe Wormer er vroeger uit zag. Het is een uitdaging, want we in Nederland en hoe het er nu is. Wij denken en hopen met deze uitgave weer een mooie bijdrage te kunnen leveren aan de geschiedenis van onze dorp. Veel kijkplezier!

Historisch Genootschap Wormer

Kijk! Wormer toen en nu

KIJK!

Wormer toen en nu

Historisch Genootschap Wormer

KIJK! WORMER TOEN EN NU

door Lucie Koelemeijer

De Open Monumentendagen staan weer voor de deur. De commissie die zich bezighoudt met de invulling van die dagen is bijzonder trots dat zij het ondanks de beperkende omstandigheden door corona toch voor elkaar gekregen heeft een prachtig boek samen te stellen. De titel: **KIJK! Wormer toen en nu**. Een verzameling foto's van beeldbepalende gebouwen en huizen vanaf 1900 en wat er nu nog staat of ervoor in de plaats gekomen. Tot stand gekomen met speciale dank aan de huidige bewoners die geposeerd hebben voor hun huis.

Nog niet helemaal duidelijk is wat de invulling van de dag wordt. In ieder geval zal op zaterdag 11 september a.s. de presentatie en de verkoop van het boek in de Stoomhal plaatsvinden. Ook op zondag 12 september is de Beschuitstoren voor dat doel geopend. Een uitgebreider programmaoverzicht vindt u op pagina 3.

De jaarvergadering en de Genootschapsdag zijn vorig jaar niet door gegaan. Of het dit jaar wel zal lukken is op dit moment niet duidelijk. Wij houden u via een extra te verschijnen Torenklanken begin oktober daarvan op de hoogte. Graag tot ziens op de Open Monumentendagen.

'Er valt heel wat te bestunneken, maar de tijd wacht geen summelaars.' ■

VAN HET BESTUUR door Peter Roos

In mijn voorwoord van het vorige nummer van Torenklanken (nr. 62) schreef ik al dat het bestuur zich gelukkig prijst met de vrijwilligers die zich door de corona niet uit het veld hebben laten slaan en verder zijn gegaan met hun activiteiten. Eén zo'n vrijwilliger voor wie niets te veel was, was de heer Dik Kuiper. Hij was jarenlang de vaste bezorger van Torenklanken in Wormerveer. Wij danken hem voor zijn bijdragen.

Het komt met enige regelmaat voor dat wij een overlijdensbericht ontvangen van een van onze leden. Dat is onvermijdelijk bij een vereniging waarvan veel leden al op leeftijd zijn. Wij zullen als we van een overlijden in

kennis worden gesteld daar op gepaste wijze aandacht aan besteden maar wel rekening houden met de privacy.

In deze uitgave van Torenklanken meer nieuws over het programma van de Open Monumentendagen op 11 en 12 september. We gaan er nog steeds vanuit dat we dit kunnen uitvoeren zoals we hebben bedacht. De uitgave van de nieuwe publicatie is in ieder geval weer veelbelovend. Op 21 oktober willen we dan onze uitgestelde Algemene Ledenvergadering houden, zoals gebruikelijk met een huishoudelijk gedeelte, lezing en film. Hopelijk snel tot ziens! ■

WANDELEN LANGS DE HISTORIE VAN VAN GELDER

Omdat het deze zomer veertig jaar geleden is dat de fabriek werd gesloten, heeft Anne-mieke Butter als vrijwilliger bij het Waterlands Archief twee wandelroutes gemaakt over de geschiedenis van Van Gelder Zonen.

Beide routes zijn ca. 2 kilometer lang en sluiten op elkaar aan maar kunnen ook afzonderlijk van elkaar worden gelopen. Het verdient aanbeveling om te starten met de Wandelroute Van Gelder Zonen Wormer: Basisroute, die begint bij de vroegere woning van de directeur aan de Zaandammerstraat 72.

U kunt de auto eventueel bij de nabijgelegen sporthal parkeren. De routebeschrijving naar het beginpunt is in de route opgenomen.

Bij de Witte Villa kan de route eventueel worden uitgebreid met de Wandelroute Van Gelder Zonen Wormer: Uitbreidingsroute, of kan de Basisroute verder worden gevolgd. Tijdens de routes wordt op ruim twintig locaties verteld over de geschiedenis van Van Gelder Zonen. Aan de orde komen onder andere de locaties waar verschillende onderdelen

van het bedrijf waren gevestigd, waar de bedrijfswoningen stonden of nog staan, en wordt verteld over het productieproces en de beroepen die daarbij werden uitgeoefend.

De twee routes zijn te vinden op www.waterlandopdekaart.nl, thema Van Gelder Zonen, Wormer. Belangstellenden kunnen eerst de bronnen in het thema bekijken; de routes staan onderaan. De routes zijn voorzien van plattegronden die thuis kunnen worden geprint of met behulp van een mobiel of tablet zijn te lopen. ■

PROGRAMMA OPEN MONUMENTENDAGEN 2021

(Onder voorbehoud van eventuele coronamaatregelen)

ZATERDAG 11 SEPTEMBER 2021

Locatie: De Stoomhal, Pakhuisplein 44, Wormer

Thema: WORMER TOEN EN NU

10.00-16.00 uur: EXPOSITIE WORMER TOEN EN NU

Een expositie met vele afbeeldingen van een aantal kenmerkende panden van Wormer zoals deze er vroeger uitzagen en afbeeldingen van de huidige situatie.

10.30 uur: PRESENTATIE VAN HET BOEK 'KIJK! WORMER TOEN EN NU'

In dit boek wordt met foto's en korte begeleidende teksten getoond hoe Wormer er omstreeks 1900 uitzag, wat er is veranderd en hoe het er anno 2021 uitziet. Het boek is rijk geïllustreerd en kost € 17,50. Het is te koop bij het Genootschap op 11 september in De Stoomhal en op 12 september bij de Beschuitstoren. Vanaf 14 september is het boek verkrijgbaar bij Foto Loek Weenink - Ronald Goedheer, Dorpsstraat 34a, Wormer.

11.00 uur: PREMIÈRE VAN EEN FILM OVER DE BESCHUITSTOREN

Dit betreft een korte film over de geschiedenis van de oude Beschuitstoren en de herbouw van de toren in 2017/2018. De film is samengesteld door Cameron Studio Wormer in samenwerking met het Historisch Genootschap en Peter Tange. De film zal na de première met tussenpozen van een kwartier opnieuw worden vertoond.

ZONDAG 12 SEPTEMBER 2021

Locatie: Beschuitstoren, Dorpsstraat 125, Wormer

11.00-16.00 uur: BOEKENMARKT

Uitverkoop van oude jaarboeken en catalogi van eerdere Monumentendagen tegen speciale prijzen. Uiteraard zijn dan ook de recentere publicaties van het Genootschap te koop. Verder verkoop van oude boeken en tijdschriften over de geschiedenis van de Zaanstreek. Het betreft materiaal dat dubbel in het archief van het Genootschap aanwezig is.

11.00-16.00 uur: VERTONING VAN DE FILM OVER DE BESCHUITSTOREN EN ANDERE HISTORISCHE FILMS

Welkom zaterdag 11 september in De Stoomhal en/of zondag 12 september bij de Beschuitstoren.

Organisatie: Frans Koelemeijer, Henk Wijngaards, Lucie Koelemeijer en Albert Stol van het Historisch Genootschap Wormer. ■

DE FAMILIE MICHLENBRINK

door Frans Koelemeijer

Cornelis Michlenbrink (links) met naast hem zijn dochter Aagje na de communie, vervolgens Pieter en zijn zuster Mie. WATERLANDS ARCHIEF WAT003004488

In ons nieuwe boek *Kijk! Wormer toen en nu*, dat ter gelegenheid van Open Monumentendagen op 11 september a.s. uitkomt, wordt onder meer aandacht besteed aan de familie Michlenbrink. Vele oudere Wormers, en zeker katholieken, zullen zich Pieter Michlenbrink en zijn zussen herinneren. Zij woonden op Dorpsstraat 359. De zussen dreven een winkeltje in religieuze artikelen terwijl Pieter onder meer koster en organist van de kerk was. In dit artikel gaan we in op de herkomst van de familie.

Johannes Michlenbrink

Aan de zuidkant van de Engewormer was de boerderij gevestigd van veehouder Johannes Michlenbrink. Om enigszins de plaats te bepalen waar dat precies was: destijds had de boerderij nummer 18 en dat moet westelijk van de boerderij van de familie De Groot zijn geweest

die op nummer 17 woonde. Tegenwoordig is dat Engewormer 22 en daar wonen Dick Beets en zijn vrouw op de boerderij Zonnehof. Johannes werd in 1797 geboren in Doesburg. Vader Lubertus Michlenbrink was dagloner en was gehuwd met Theresia Maria Sammara.

Johannes vestigde zich begin negentiende eeuw in de polder. Hoe hij daar terecht is gekomen, vertelt het verhaal niet. Was het de liefde voor Grietje Langewis, de dochter van de herbergier Klaas Langewis die in de Engewormer de herberg Zaanlust dreef? Grietje was zeventien toen zij in 1823 huwde met Johannes. In 1826 werd hun eerste kind geboren, Johannes Junior, die slechts één maand leefde. Het noodlot trof later Johannes sr. nogmaals toen zijn vrouw Grietje in 1831 in het kraambed overleed samen met het kind waarvan zij daags tevoren was bevallen. Zij was toen slechts 27 jaar oud.

In 1832 hertrouwde Johannes met Gerritje van Doorn uit Ouder-Amstel. Nog geen vier maanden later overleed ook zij.

In 1833 hertrouwde Johannes nogmaals, ditmaal met Avie (Aafje) Floris uit Obdam.

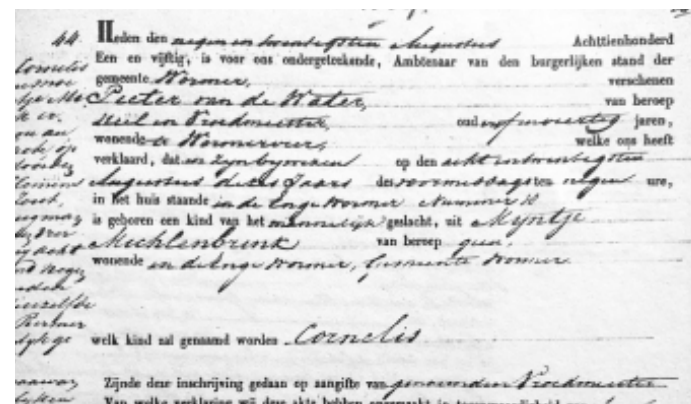
Zou hem deze keer verder leed worden bespaard? Het mocht niet zo zijn. De uit dit derde huwelijk geboren zoon Bernardus overleed al na drie maanden. Om precies te zijn te zijn op 13 februari 1834. Tien jaar later overleed ook Avie. Hoeveel leed kan een mens overkomen.

In totaal werden er negen kinderen geboren uit de diverse huwelijken, allen in de Engewormer.

Mijntje Michlenbrink

In 1851 kreeg zijn dochter Mijntje, die geboren was in 1828, op 23-jarige leeftijd een zoon, Cornelis, geboren in de Engewormer. In de acte werd geen vader vermeld. Dit zal wel enige opschudding hebben veroorzaakt in het gezin Michlenbrink waar alleen vader met zijn kinderen op de boerderij woonde en zijn oudste dochter plotseling een kind kreeg.

Acht jaar later op 4 februari 1859 werd in de Engewormer een notariële acte opgemaakt ten overstaan van de notaris Zoutman Brugman uit Edam waarin Mijntje verklaarde dat het kind genaamd Cornelis 'uit haar geboren was' en dat het kind in het register van de gemeente Wormer was ingeschreven. Onder de acte stond geen handtekening van Mijntje. Uit een later document bleek dat zij nooit had leren schrijven. Op dezelfde datum liet vader Johannes Michlenbrink voor dezelfde notaris een testament opmaken waarin hij verklaarde dat hij 'legateert aan de natuurlijke zoon van zijn dochter Mijntje Michlenbrink, die thans bij hem woont, 300.- gulden doch in het geval dat de helft van zijn nalatenschap geen 300.- meer is dan zoveel minder als de helft van de nalatenschap'. Daarmee stelde vader Michlenbrink in ieder geval een voor die tijd niet ►

Geboorteakte van Cornelis, zoon van Mijntje Michlenbrink. HISTORISCH GENOOTSCHAP WORMER, GEBOORTEN 1851.

onaanzienlijk bedrag veilig voor zijn klein-zoon, die op dat moment negen jaar was. Hoe verging het Mijntje verder? Op 13 november 1870 trad zij in het huwelijk met Cornelis Grandiek. Hij was zes jaar ouder en had al twee huwelijken achter de rug. Zijn eerdere echtgenoten stierven al jong. Uit het huwelijk met Mijntje werd nog een dochter Margaretha en een tweeling geboren, waarvan slechts een de bevalling overleefde. Kort daarna (2 augustus 1874) overleed Mijntje, slechts 46 jaar oud. Cornelis Grandiek hertrouwde voor de vierde maal. De zoon van Mijntje was naar Wormer vertrokken en daarover verder in dit artikel meer.

Op de boerderij in de Engewormer ging alles zijn gang. Op twee september 1858 was het even paniek want er ontstond in de morgen brand. Het liep kennelijk niet zo'n vaart want de boerderij stond er in 1870 nog, toen Johannes Michlenbrink overleed. De ruzie tussen de brandweerkorpsen van 't Kalf, Wormer en Jisp veroorzaakte meer deining. De onenigheid ontstond tijden het inpakken van het materieel en het liep zo hoog op dat de manschappen elkaar te lijf gingen. De commandanten van de korpsen wisten de veldslag te

doen beëindigen (uit H.L.M. van Heynsbergen, *Brandalarm*, 1945).

Na het overlijden van Johannes in 1870 werd, wederom ten overstaan van Zoutman Brugman, een openbare veiling georganiseerd: in aanwezigheid van de kinderen en/of echtgenoten ging de boedel naar een aantal kopers die voornamelijk uit de Engewormer kwamen zoals de veehouders Engel Kramer, Huib Servaas en Pieter Wakker.

De laatste was ook uitvoerder van het testament van Johannes Michlenbrink. Hij kocht onder meer een klamp hooi voor f 168,-. Dat was ook direct het meest opbrengende object. De totale veiling leverde f 2.790,85 op. In 1872 werden ook de boerderij en de landerijen verkocht aan een zekere Arie Slooten, een landman uit Wormer.

De familie in Wormer

Cornelis Michlenbrink, de zoon van Mijntje en kleinzoon van Johannes, belandt ten slotte in Wormer. Hij vestigt zich aan de Dorpsstraat nummer 40, op enig moment vernummerd tot 150 en tegenwoordig Dorpsstraat 359. De Mariaschool en de onderwijzerswoning waren nog niet gebouwd. Zo woonde hij als

rechtgeaarde katholiek ten oosten van de rooms-katholieke kerk en ten westen van het postkantoor van de familie Bart op Dorpsstraat 361, de huidige woning van de familie Daas.

Het huisje was vermoedelijk eigendom van de Maria Magdalena Kerk, immers als er iets gerepareerd moest worden komt dat aan de orde in de vergadering van het kerkbestuur en hij was tenslotte doodgraver, in dienst van de kerk. Verder was hij visser en eendenhouder. Cornelis trouwde in 1878 met Elisabeth Heijne uit Assendelft. Met haar krijgt hij drie kinderen: zoon Pieter in 1879 en de dochters Maria Agatha en Agatha Helena in respectievelijk in 1887 en 1891. Vrij kort na de geboorte van haar

dochters overlijdt Elisabeth in 1894. Cornelis hield het langer vol: in 1920 overleed hij.

Pieter Michlenbrink en zijn zussen

In dat kleine houten huisje aan de Dorpsstraat bleven Pieter en zijn zussen alleen achter. Pieter, ook wel oneerbiedig door de dorpsbewoners Piet Miggel genoemd, trad in de voetsporen van zijn vader. Ook hij werd doodgraver en later koster van de kerk. Hij was eveneens visser en eendenhouder. Er waren diverse eendenhouders in Wormer en Jisp. Hij vormde samen met P.M. Langenberg en J. Vink het bestuur van de Eendenboerenbond 'De Eendracht'. ►

Purmerender Courant 10 augustus 1870.

De Dorpsstraat met links het huisje van de familie Michlenbrink. WATERLANDS ARCHIEF WAT002001417

Links: Elisabeth Heijne.

WATERLANDS ARCHIEF WAT00300479

Boven: Mededeling in het Wormer en Jisper Advertentieblad 15 augustus 1928.

Maar Pieter was meer dan dat. Hij werd ook de organist van de kerk en dat deed hij niet onverdienstelijk. Menig kerkganger zal de geluiden die hij aan het orgel wist te onttrekken als muziek in de oren hebben geklonken. Als eenvoudige jongen van twaalf jaar werd hij door pastoor Van Zutphen in de gelegenheid gesteld om in Purmerend orgellessen te volgen. In maart 1942 was hij vijftig jaar organist, hetgeen niet onopgemerkt voorbij ging. *De Zaanlander* meldde dat 'te zijner eere de vierstemmige Heilige Mis van Bartolomeus werd opgedragen, dat na afloop van de mis het kerkbestuur bij de jubilaris op bezoek kwam en dat door pastoor Verwer gelukwensen werden uitgesproken.' En hij deed er nog eens zo'n tien jaar bij zodat *Het Parool* in 1952 een artikel wijdde aan de man met zes functies. Met al zijn vezels was Piet verbonden met de kerk: naast doodgraver en organist was hij de tuinman en koster van de kerk, bode van Sint-Barbara, het begrafenisfonds, en voorts ►

Bovenaan: Pieter Michlenbrink voluit op het orgel. WATERLANDS ARCHIEF WAT002001354
Boven: Advertentie van het Ziekenfonds. WORMER EN JISPER ADVERTENTIEBLAD 1 FEBRUARI 1931.
Rechts: Pieter Michlenbrink met zijn fiets op weg naar zijn klanten. WATERLANDS ARCHIEF WAT003004484

ook nog eens bode bij het ziekenfonds. Als de klokken luiden van de kerk wisten de Wormers dat Piet aan het touw trok. Piet overleed in Koog aan de Zaan in de respectabele leeftijd van 88 jaar.

De zussen van Piet: Aagje en Mie

Vanuit het kleine huisje bestierden de zussen Aagje en Mie het winkeltje in religieuze artikelen. Het winkeltje zal niet groter geweest zijn dan zo'n vier of vijf vierkante meter. Er was van alles te koop, zoals onderstaande advertentie laat zien.

Mie was degene die in de winkel stond, Aagje haar rol was het huishouden. Navraag bij mensen in Wormer die van het bestaan van het winkeltje nog af weten, levert aardig wat anekdotes op. Zo wordt verteld dat Mie eigenlijk al het werk deed, omdat Aagje nogal lui was. Mie, met gebochelde rug en altijd in donkere kledij, hielp de klanten. Wanneer er een plechtigheid in de kerk was, bijvoorbeeld het krijgen van de Eerste Communie, werden er goede zaken gedaan. Vader of moeder gingen

voor een kerkboek, een zondagsmissaal naar Mie toe om deze artikelen als geschenk te kunnen geven aan het communicantje. Ook geliefd waren heilige beeldjes, plaatjes van heiligen voor in het kerkboek en het zogenaamde 'dejeuneetje': een aardewerken bord met kop en schotel met de tekst: 'Ter herinnering aan Uw Eerste H. Communie'.

Wijwater

Wanneer het onweer boven het dorp losbarstte had Piet, die een nogal geprononceerde onderkin had (door sommige dorpelingen 'wijwaterbekkie' genoemd) de gewoonte met de wijwaterkwast door het perceeltje te gaan. Op een nacht vergiste hij zich. In plaats van de kwast in het wijwater te dopen stak hij die in een kommetje waarin een restje havermoutpap stond. Driftig begon Piet met de kwast rond te zwaaien.

De winkel in religieuze artikelen werd later overgenomen door Galanterie Bank, gevestigd in het pand waar later de houthandel van Overweel zou komen. ■

Linksboven: De zussen Aagje en Mie voor hun winkeltje. WATERLANDS ARCHIEF WAT001006054.

Linksonder: Enkele van de artikelen die de dames Michlenbrink in hun winkeltje verkochten. FOTO: LUCIE KOELEMEEIJER

Boven: Advertentie in *De Tijd* 3 december 1931.

SCHENKINGEN van de redactie

- Van Jan Rijken Wijdewormer, een exemplaar van het boek van C. Mol, *Uit de geschiedenis van Wormer* (tweede druk).
- Van Astrid Koelemeijer, Amersfoort, een fraai vormgegeven boekwerk met als titel *De papiermolens in de provincie Noord-Holland* met in het hoofdstuk over Wormer, molens De Eendracht en De Kwikstaart.
- Van Marjon Hofstra, contactpersoon van SCWO, een omvangrijke verzameling van zwart-witfoto's van Wormer.
- Van de Historische Vereniging Wormerveer diverse krantenknipsels over Wormer.
- Van C. Floris, Wormer, een aantal mappen met krantenknipsels en foto's. Voorts de tweede druk van C. Mol, *Uit de geschiedenis van Wormer*.
- Van ons lid Arthur van Haarlem te Zaandam het *Feestprogramma ter herdenking van Neerlandsch Onafhankelijkheid op 28 en 30 augustus 1913*.
- Van Karin Onderwater, Wormer, foto's, penningen, *De Beschuitkrant* en het programma van *Wormer 700 jaar tol-vrij*, krantenknipsels en foto's van de Beschuitstoren, een korte beschrijving van monumenten in Wormer, documentatie over de actie tegen sluiting van Van Gelder Zonen en een doos met opschrift 'Van Gelder Papier Oud-Hollands'.
- Van de heer H. Jacobsz., Alkmaar, negen dvd's met historisch filmbeelden van de Zuiderzee en de Zaanstreek met onder meer kanowedstrijden, ijszeilen en schoonrijden op het Zwet.

Alle schenkers hartelijk dank. Geschonken foto's en dia's zullen door onze fotowerkgroep worden gescand en ingevoerd in de beeldbank van het Waterlands Archief en daarna in beheer worden overgedragen aan dit archief. De overige objecten zullen wij goed bewaren en eventueel gebruiken. ■

Feestprogramma ter herdenking van Neerlandsch Onafhankelijkheid in Wormer, 1913.

AGENDA 2021

- ▶ Zaterdag 11 en zondag 12 september
Open Monumentendagen | Locatie De Stoomhal
- ▶ Donderdag 21 oktober
Algemene ledenvergadering met lezing | Locatie n.t.b.
- ▶ Zaterdag 20 november
Uitreiking Jaarboek 2021 | Locatie n.t.b.

Gaat u verhuizen? Of heeft u een ander e-mailadres? Laat het ons weten!

*Schriftelijk: Historisch Genootschap Wormer p/a De Lindeboom 22,
1531 PM Wormer. E-mail: secretaris@genootschapwormer.nl*

COLOFON

Torenklanken is een kwartaaluitgave van het Historisch Genootschap Wormer.
Een lidmaatschap kost € 17,50 per jaar.

Redactie

Frans Koelemeijer (eindredactie), Lucie Koelemeijer, Jos Lap,
Wietske van Soest (opmaak)
Redactieadres: Dorpsstraat 176, 1531 HR Wormer
E-mail: torenklanken@genootschapwormer.nl

Bestuur

Peter Roos, voorzitter
Arthur van Haarlem, secretaris
Marc van der Hout, penningmeester
Marc Grandiek
Nico Koelemeijer
Albert Stol

Jaarboek

Redactie: René van Maanen, Els Mak, Nico Koelemeijer,
Dick Pranger
E-mail: jaarboek@genootschapwormer.nl

Fotowerkgroep

Carla Koetsier, Rita van de Wiel,
Henk Wijngaards

Beschuifstorencommissie

Mart Daas, Frans Götz, Albert Stol

Commissie omd 2019

Frans Koelemeijer, Lucie Koelemeijer, Albert Stol, Henk Wijngaards

Historisch Genootschap Wormer

De Lindeboom 22, 1531 PM Wormer, 075 - 888 02 79

Opgericht: 14 december 2005

KvK-nummer: 34242956

Rabobank: IBAN NL43 RABO 0114 5401 79

E-mail: secretaris@genootschapwormer.nl

Website: www.genootschapwormer.nl

Facebook: Historisch Genootschap Wormer

